

יוצא לאור
על ידי המסיתים
של
האקדמיה היהודית
דשיקגו – סיון תש"ז

זכרונות

המוסדות התומכים
בית מדרש לתורה
ועד החנוך דשיקגו

3448 שדרת דוגלס
שיקגו, איל.

תוכן הענינים

חבר המורים _____ דף ג
 לתלמידים המסיימים _____ דף ד
 מהדברים הנאמרים במחלקות ומפי התלמידים _____ דף הו

בענין אומן אין לו חזקה

בענין מפלגניא ובינתא אם נאמן בלי מיגו

בענין תרי ותרי

בענין כסף קדושין

בענין תפיסה בטענות שמא

בענין חצר הנפקד קנוי למפקיד

בענין הטענה לפרות ירדתי

חזות העבר — מאת בן אברהם — — — — דף ז

מחבוריהם של המסיימים — (דיקוטים וקטעים) — — דף ט"ז

ה"חפץ חיים" והשפעתו — — — — מאת איטה טריוויס

על החינוך העברי — — — — מאת חיה פמפר

הגירת היהודים לאמריקה — — — — מאת רות זליג

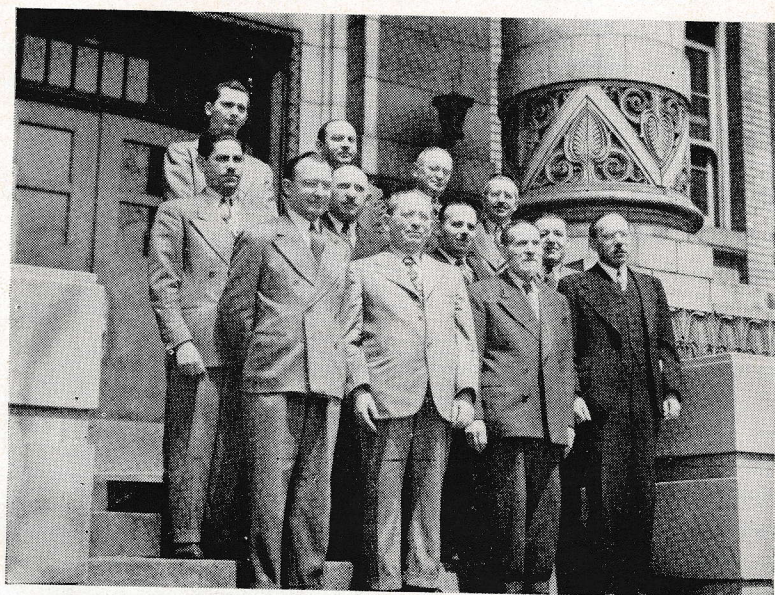
"העליות" — — — — מאת מרים שניאורסאן

קדושת השבת — — — — מאת אברהם קארצקי

התישבותם של היהודים בפולניה — מאת שמואל רבינוביץ

פירושו של רש"י — — — — מאת יוסף קירשנבויס

המוסר באגדה שלמדתי — — — — מאת יהודית שבין

חבר המורים

שורה ראשונה:

הרב שלמה רפפורט, מנהל
הרב יעקב גרינברג, מפקח
הרב נחמן בארר
הרב הרצל קפלן.

יו"ר ללמודי קדש

שורה שנית:

הרב דוד סילבר
הרב נחום זאקס
הרב חיים שמבן
מר אליעזר שולץ

שורה שלישית:

מר גרשון סוימער
דר. יוסף באב"ד
הרב דוב אהרונוביץ
הרב שמואל שטמפפר

לתמידנו המסיימים מהמחזור השני

שאיפה ליופי, לעדינות ולאצילות.
ואנחנו העם הישראלי נותרנו מהחור-
בן העולמי גלמודים ונעזבים, רסוקים
ושסועים. יותר מזה, הסיכויים להבא
מרים הם כמות. כי העריצים יורשיו
של עמלק, ממשיכים עוד מלחמת תנו-
פה לבלות ולחסל אותנו.

יש כשאנו חודרים אל עמק המצב
ותופסים את ההיקף המתרחש יאוש
נורא ואכזבות איומה תוקפים אותנו.
מרקיעים אנו את הגותנו ואת רחשי לב-
בינו השבורים אל על, ונושאים אנו
עין דומעת למרומים, אין סוף לאש
הטימאה, אש התופת? האין איזה זיק
של תקווה למשפט במקום משפט, ולצד-
קה תחת צעקה? איך יופיע קץ הפלאות,
ובמה יתגשם היעוד של "והיה בני ישי-
ראל כחזק הים אשר לא ימד ולא
יספר", מהנשארים אחד מעיר ושנים
ממשפחה נסעפה?

בע"ה

אנו מצפים לכם, בנינו היקרים
היחידים, המובחרים בכשרונות, בך,
בעדינות, בשאר רוח, ביופי של קדו-
שה, שלא נפגעתם במישרין מהשבר
והקטב המרירי, על ידי ליכוד וכינוס
כחותיכם, במסירות תמימה של ירושת
אבות, קדושי עליון, יכולים אתם להת-
גונן ולהתבצר נגד רעל הפתנים, ומסור-
גלים אתם לשאת משא התפקיד של
כובד הבנין והתקומה.

אתם תוחלתנו אנו, בתהו ישימון
זה, כל עוד יש בנו בחורי חמד שתי-
לים יקרים שגדלו ונתפתחו באמונה
טהורה בנצח ישראל, ובתרבות עמנו
המצורפת באידיווליות בהירה וזכה, כל
עוד צעירי עמנו מקיימי מצוות, מזווי-
נים הם בכוח רוחני גבוה, בלתי פוסק,
היוצר במקיימים זיו קדושה והזדהות
בנצחיות, איתנה אמונתנו ביעודי
התורה והנבואה.

באחוזים לבביים ובברכות מאליפות
אנו מקדמים אתכם, תלמידינו הגומ-
רים וחוגגים את חג הסיום מהאקדמיה
העברית בשיקאגו. ברחשי תפילה ורי-
טיטי תקווה אנו מדלים אתכם בדרך
ככם בחיים, של המשכת תורה וחכמה
לגדולות ולנצורות. מקווים אנו שבמשך
הזמן שלמדתם בבית ספרנו רכשתם
לכם יסודות אמונה חזקים המסגלים
את האדם לסבל, ולרסן את היצר והר-
צון, ובצירוף ידיעות התורה בכל המק-
צועות שקנייתם מצויידים אתם בכוח
רוחני טמיר שיעצב את אפייכם למעין
מתגבר של שאר רוח, הדוחף את מהו-
תו של הצעיר, לפעולה וליצירה בעד
הנעלה והנשגב.

חיים אנו בעת התמוטטות בניני
הדורות, עת טירוף הדעת האנושיות
והריסת יסודי המוסר, הפראות השתול-
לה ועקרה כל נטע ושתיף של

יש בכוחה של תורה אם נוסיף להגות ולעמל בה — להדריכנו באור חות חיים, ולהגן עלינו נגד ארסי הצפעונים, לכבות את הלהבה השחורה, להבת השאול, המשתוללת ומכלה בשלבת אבדון כל יצירה יקרה.

כי התורה נתונה היא "אש לבנה על גבי אש שחורה". יש ויש בכוחה של תורה האש הלבנה והבהירה, לכבות ולנצח ולהשתלט על האש השחורה —

אש הטומאה יצירת התופת — כי אני ד' אהי' לה חומת אש לתפארת, ולקדושה, המחממת ומאירה לנו בחשכת גלויותנו, ומצרפת ומלכדת לבבינו לשמים ומתוך הערפל יורח עלינו כבוד ד', וכל אחד מהמסיימים יהי 'לאֵלֶּף, והעם לגוי עצום, ולאֵרצנו יג' הרו מכל צד, ובעתה אחישנה. הרב הרצל קפלן

מהדברים הנאמרים במחלקות ומפי התלמידים

בענין אומן אין לו חזקה

בב"ב דף מה. מבואר לדברי רבה אם יש עדים שראו מסירת החפץ ליד האומן, אע"פ שלא ראו עכשיו בידו, אין האומן נאמן לאמר לקוח הוא אצלי, ופריכ אביו ויהא נאמן לאמר לקחתיו במיגו שהחזרתיו כבר, ומשנינן דסבר רבה המלוה את חברו בעדים צריך לפורעו בעדים, ושוב אין לו מיגו דאין האומן נאמן לאמר החזרתיו

ובתוס' שם ד"ה "המפקיד" מקשה ואכתי להמניה שלקחו במיגו שהיה יכול לפטור עצמו בטענת אונס. ובהש"ד דהכא לא מהני המיגו, דכמו דאמרין המלוה את חברו בעדים צריך לפורעו בעדים — והסברה היא — דכיון שלא האמיניהו למסר לידו בלי עדים הווי כאילו התנה המלוה בפירוש שלא יחזירהו אלא בעדים. ומהאי טעמא אין נאמן אח"כ לאמר לקוח הוא בידי אפ"י לו במיגו דנאנס, דהתנאי היה שלא יאמינוהו על שום דבר רק בעדים, ואם באמת לקחו שלא בעדים איהו דאפסיד אנפשיה. עכת"ד.

ויש לעיין בזה, דזה היה אפשר לתרץ דוקא היכי דידוע לנו שמסרו ליד האומן בתורת פקדון, ואז שייך לאמר שהמפקיד התנה, והנפקד קבל עליו שלא יהיה נאמן על שום דבר בשום טענה אלא בעדים ואיהו דאפסיד

אנפשיה. אבל בנידון דידן לדברי רבה מפורש בתוס' ד"ה "אכל" מה. שעדים ראו המסירה ליד האומן אבל לא שמעו אם נתנו בתורת פקדון או שלקחו ממנו, ומה שייך על זה איהו דאפסיד אנפשיה הלא לפי דברי האומן מעולם לא קבל עליו שלא יהא נאמן אלא בעדים, אלא שטוען שמתחילה בא לידו בתורת לקוח, ועל זה יש לנו להאמינו דמיגו דנאנס ודו"ק.

נ. ה.

בענין מפלגיא זבינתא אם מהימן בלי מיגו

ב"ב דף מא: אם אכל שני חזקה וטעין ואמר מפלגיא זבינתא דזבין קמאי ידי מינך מהימן במיגו דאי בעי טעין אנא זבנתא מינך. ובקצה"ח סימ"ן קמו ס"ע י"ב מבאר דהכא לאו בתורת מה לי לשקר אתינן עלה, אלא פירושו של ה"מיגו" היינו כי היכי דאי הווי טעין מינך זבינתא הווי מהימן, הכי נמי מהימן בטוען בפני זבנה, כיון דאכל שני חזקה, הווי חזקה שיש עמה טענה. ובנתיבות שם סעיף כ"ב כתב דכאן אינו נאמן בלי מיגו, כיון דאינו בא בטענת עצמו דהוא לקחה מהמערער.

ער.

ועדיין יש להטעים דבריו, איהו הב' דף יש בין טענת לקחה בעצמו, או בפני זבנה המוכר מהערער, הלא בשתייהן יש

ד"ה אנן מסקינן הקשה לר' מנחם בר' יוסי אפילו נשאת ואח"כ באו עדים היתה צריכה לצאת ואפילו לאחד מעדיה דתרי ותרי ספיקו דרבנן לחומרא ומדאורייתא אית לן לאוקמה אחזקת אשת איש ואומר רבינותם דחזקה דיקא ומינסבא מרעה לחזקת אשת איש והווי ספיקא דאורייתא ולכך לא תצא.

והמרש"א שם הקשה יותר הווי ליה למפרך על דברי הת"ק שסובר לעולם לא תצא אפילו באו עדים ואח"כ נשאת ואפשר לאמר דלית"ק לא קשה מידי דכיון דסבר דלעולם לא תצא על כרחך משום דסביריה ליה דאיתא חזקה דדייקא דמינסבא ומרעה לחזקת אשת איש אבל לר' יוסי מכיון שסבר שאם באו עדים וא"כ נשאת תצא ע"כ משום דלית ליה דחזקת דייקא ומינסבא מרעה לחזקת אשת איש ואם כן אפילו נשאת ואח"כ באו עדים גם כן תצא דהווי ספיקא דאורייתא ועל זה מתרץ רבינו תם דלעולם גם לר' מנחם בר' יוסי אית ליה חזקת דייקא ומינסבא ומה שתצא בבאו עדים ואח"כ נשאת היינו משום קנסא.

בענין שוה כסף ככסף

התוס' בריש קדושין הקשו מנ"ל דשוה כסף ככסף בקדושין דבפדיון הבן והקדשות קראי דשוה כסף ככסף אלמא מסברא לא שמעינן עכ"ל ולכאור' רה קשה מאי טעמא לא מקשה האי קושיה על מקח וממכר דגם במקח וממכר איכא לאקשווי מנא ליה דשוה כסף ככסף ואפשר לאמר דשאני קניין כסף בקדושין מקנין כסף במקח וממכר דבקדושין מהות הקנין הוא ענין איסור כמו שמפורש בלשון הרשב"א לקמן בקדושין ד' ו' ע"ב "שכתב דענין קדושין אינו כמו קנין ממון ולכן בהנאת מדוה לא הווי ריבית" ע"ש אבל גבי ממון הכונה היא דהכסף פרעון בעד

לו חזקה שיש עמה טענה ודאית זהקרקע שלו אלא הטעם הוא כיון דעיקר הדין של חזקת שלש שנים הווי תקנת חכמים כמבואר בקצות החשן סימן ק"מ סק"ב אפשר לאמר דהתקנה היתה דשני חזקה במקום שטר והוא דוקא אם יש עמה טענת עצמו שהוא בעצמו לקחה אך אבד השטר ואילו היו שני חזקה ראיה גמורה מצד הדין או באמת לא הי' הבדל בין טענת עצמו או בפני זבנה המוכר מן המערער.

ולפי זה קשה ראיית הנתיבות לדינו דבפני זבנה אינו נאמן בלי מיגו מדפריך בגמ' ב"ב כט. בשוכרים המעידים שדרו שם שלש שנים הני נוגעים בעדותם הם דאי לא אמרי הכי יתבע המערער השכירות מהם ומאי קושיא הלא יכולים היו לאמר בפנינו זבנה זה לפירות מהמערער והשכירה לנו ואז היו נאמנים כמו שאם באים בטענת עצמם ירדנו לפירות אלא ע"כ בפני זבנה צריך מיגו ואין כאן מיגו לפירות ירדנו לפי שיראים מהמחזיק כמבואר שם בתוס' עכת"ד ולפי מה שבארנו דההבדל בין בפני זבנה לטענת טענת עצמו שייך דוקא בתקנת חכמים של שני חזקה והכא בדין לפירות ירדתי אין פה משום תקנת חכמים רק נאמן הוא ע"פ דין או משום דלא הציף אפילו בלא תפיסה או משום תפיסה שהוא מוחזק בהשכירות כמבואר בתוס' ל"ג: ד"ה ואי טעין ופשיטא דאין הבדל בין טענת עצמו או בפני ירד המשכיר לפירות.

ד. ק

נאמן בלי מיגו

ב"ב דף ל"ב שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ר' מנחם בר' יוסי אומר אם באו עדים ואח"כ נשאת הרי זו תצא ומתי לא תצא בזמן שנשאת ואח"כ באו עדים ובתוס'.

קני הנפקד בקנין חצר, משום דהמפקיד קנה חצרו של הנפקד במה שהניח שם חפציו, והווי חזקה כמו אכילת פירות דקנה קרקע כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות מכירה ובהרה"מ שם.

והנה מתוס' ב"ב פ"ה: ד"ה כגון שהי' בעלה מוכר קלתות "מוכח דלא כהקצה"ח דהקשה שם וא"ת נהי דנותן לה רשות ומשאיל מקום מ"מ הא בעי חזקה לקנות עכ"ל. ולפי דברי הקצה"ח אין כאן קושיה, שהרי קנתה המקום במה שהניחה שם קלתה.

וגם על הטור קשה מגמרא דף פ"ה דאיתא שם דאם החפץ ברשות המופקדים אצלו אז קנה הלוקח בקבלה לחוד ומבואר שם ברשב"ם ובתוס' ד"ה הכי גרסינן דבמה שהנפקד רוצה לזכות בעד הלוקח קנה הלוקח. וכיון שאנו רואים שהנפקד יכל לזכות בחצרו בעד אחרים, מדוע לא יוכל לזכות בשביל עצמו. ודו"ק.

ג. פ.

בענין הטענה לפירות ירדתי

ב"ב ל"ג: אמר רב זביד אם טעין ואמר לפירות ירדתי נאמן משום דלא חציף איגש למיכל פירי דלאוו דיליה. בתוס' שם ד"ה ואי טעין וא"ת מאי איריא משום דלא חציף, תיפק ליה משום דתפיס, מידי דהו אמתלטלין שאין עשויין להשאיל ולהשכיר, דאי אמר לקוחין הן בידי דנאמן עכ"ל.

ויש להבין הא אמרינן בב"מ קרקע בחזקת בעליה עומדת. ואפילו על הפירות לא מהני תפיסתו כמבואר בב"מ דף ק"י בדין משכנתא שאם מלוה אמר שלש ולוה שתים אפילו קדם המלוה ואכל הפירות מוציאין אותן מידו. ולרב כהנא דפריך שם היינו משום דאבידא לגלויי, ואטרוחיי בי דינא תרי זימנא לא מטרחינן, אבל

דבר הנקנה כמו שכתב הסמ"ע בסימן ק"צ. משו"ה גבי מקח וממכר לא בעינן למוד לשוה כסף שיועיל, דכל מידי שהוא מקבל לפרעון מועיל, ולא אצטריך קרא ע"ז.

ג. ט.

בענין תפיסה בטענת שמא

תוס' ד"ה פוטר ממונו בממון כהן וכו' והא דאמרינן בפ"ב דכתובות שנים החתומים על השטר ובאו אחרים ואמרו אנוסים היו וכו' אין נאמנים ומסיק דאוקי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה. ואין נאמנים דקאמר פרש"י דאי תפס המלוה לא מפקינן מיניה. אלמא דמהני תפיסה וכו' עכ"ל. לכאורה יכולים להקשות מה פריך התוס' מגמרא דכתובות, דלמא התם מהני תפיסה מפני שהמלוה טוען ברי שחייב לו, אבל הכא הכהן אינו יודע, ואפילו אחר שתפס אין לו אלא טענת שמא הלכך מפקינן מיניה דמוקמינן בחזקת מרא קמא.

ונראה שיכולים לתרץ קושיא זו. דסברא זו מה שטוען ברי לא מהני אלא בתפס בלא עדים, דיש לו מגו אבל אם טוען שמא לא שייך מגו. אבל התם בכתובות ע"כ צריכים לומר דתפיסה אף בעדים מהני, דאי שלא בעדים ל"ל שטר, אף בלא השטר אם יתפוס משל חברו שלא בעדים הוא נאמן במגו שהוא חייב לו. וכיון דהתם מיירי דתפס אף בעדים, ולענין אם תפס בעדים סברי תוס' דאין לחלק בין טענות ברי לטענות שמא.

ק. ג.

בענין חצר הנפקד קנו למפקיד

בטור ח"מ ס' קפ"ט אם הי' לו פקדון בידו וכיון לקנות בסכום ידוע שאמר ליתן למפקיד לא קנה עכ"ל. בקצוה"ח שם מפרש דמשום הכי לא

בלאו הכי תפיסתו לא מהני לעשותו מוחזק. ומאי מקשה בתוס' דבתפיסתו לבד בלי הטעם דלא חציף יעשה מוחזק.

ונראה דהנה בתוס' רי"ש ב"ב ד"ה לפיכך, מבואר דכיון דאם היו באים לדין בעוד הכתל קיים היה הדין דיחלקו, אם כן אפילו נפל לרשותו דהד לא מיקרי מוחזק יותר מחבירה, משום דהו תפיסא לאחר שנולד הספק ולפי זה הקשו שפיר בתוספות דיהא נאמן על הפירות מטעם תפוס ומוחזק, ולא דמי למשכנתא דהתם קדים המלוה ואכל הפירות אחר שנולד הספק, כדמוכח שם ברש"י, ואילו היו באין לדין קודם שאכל הפירות היו אומרים לו קרקע בחזקת בעליה עומדת ומהשכנתא רק לשתי שנים ולכן תפיסתו לא מהני לעשותו מוחזק. אבל הכא אירי שבעל הקרקע ערער אחר שכבר אכל הפירות, אם כן בשעה שאכל

הפירות לא הי' לנו שום ספק דאפשר דבעל הקרקע הי' מודה שהשכיר לו הקרקע, ולכן מהני תפיסתו אפילו בלא טעמא דלא חציף. ועוד אפשר לחלק דבמשכנתאא שדינן הפירות אחרי הקרקע משום שעיקר הספק נולד לנו על הקרקע, דהיינו הספק הוא לכמה שנים השכיר לו הקרקע, וממילא מסופקים אנו גם על הפירות, וכיון שעל עיקר הספק אמרינן קרקע בחזקת בעליה עומדת והקרקע לבעלים, לכן לא שייך תפיסה גם על הפירות. אבל באומר לפירות ירדתי אין לנו שום ספק על הקרקע, שהרי הבעלים תובעים פירות שאכל כבר ועיקר הספק הוא על הפירות, לכן לא מהני חזקת הבעלים שעל הקרקע. ולזה הקשו בתוס' שפיר למה לי טעם משום דלא חציף, תיפוק לי דתפוס ומוחזק בהפירות, דהווי כמו שאר מטלטלין דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

9. ה.

חזות העבר מאת כן אברהם

— את הכל?

— הכל. "לזכרון ימים יבואו".
חלף, עבר החלום, הקיצותי משנתי.
והגני כותב רק לאור הנר . . .
והעת דחוקה.

— מי ומי ההולכים?

בראש וראשון ראובן גולד, משכמו ומעלה גבוה מכל בני האקדמיה הורתו ולידתו בארצות הברית. אך נתחנך על ברכי האקדמיה ונתקיימו בו דברי חכמינו ז"ל: "יגעת ומצאת, תאמין".
ידיו רב לו בכל . . . ונחלתו . . . "יפיי" פותו של יפת באהלי שם" . . . סמל ותוחלת האקדמיה הנהו.

שמואל רבינוביץ בן גדודים. בהגמר שנות נדודיו אשר נגזרו עליו מלמעלה

הלום חלמתי . . .

ולפני המרגלית שהיתה תלויה בתבתו של נח והפיצה אור בכל קצוי התבה. ופתאם . . . בעיני הכל כל כך בהיר. הכל כל כך בולט. הכל נראה מסוף העולם ועד סופו. וכל המאורעות שאירעו במשך שנות למודי באקדמיה לי ולחברי — את הכל ראיתי בחזון והתבוננתי למהלך המקרים שנשתלשלו במשך הזמן. ואחרי החזון . . . קול דממה דקה . . .

"בן אדם! ימיך באקדמיה תמו כבר נטו הצללים. באה העת לצאת — חבל על דאבדין ולא משתכחין — בגפו או שלא בגפו. שוב יום אחד לפני יציאתך. כתב שמות כל חבריך המסיימים בספר ה"זכרונות" למזכרת נצח".

בסדרי נזיקין, נשים וקדשים לא ידע
את תולדות עם ישראל. ולכן איפוא לא
יגדל עונו מנשוא אם כל ימיו באק-
דמיה היה מוכן ומזומן לקדש את השם
אפילו על פחות מחצי מנהג. חדשות,
כידוע אין עולם כמנהגו נוהג. ומצוה
שהחזיק בה "בן טובים" לא במהרה
ינותק.

וגם היום תעלה על לבי לפתע פתאם
המחשבה הנפלאה כי יוסף קירשנבויים
עם לחיי האדומות עוד נער קטן הנה.
בטחוני כי עז ושנתו כי נעמה . . .
ויט שכמו לסבל. מרגלא בפומא
דיוסף "הקטן": "לכשאפנה אשנה, כי
בוודאי לא אפנה" . . . אך היום פנה,
השמש ירדה ופנתה . . . ומתי יבוא
יוסף שעריר?

יצחק סנדר — ציד בפיו. מתבונן
וחושב מחשבות. מתבונן אל כל הנעשה
בחול תחת שמי ה' וחושב דברים
העומדים ברומו של עולם: הינצחו
הדבים" משיקו או ה"ענקים" מניו-
יורק? או היזנקו ה"גורים" על הגרבים
הצחורות" וכל זה, כמובן, בעת
הלימוד. אחרי הלימוד הרי טרוד הוא...
חבל . . . נקרב לעולה על במת
ה"ספורט".

איטה טריוויס בת אמידים. רבנו
אמרי: היא עובדת את אלהיה בדחילו
ורחימו וממלוכתה למעלה ולמטה ולארץ
בע רוחות השמים. ובכל שלש תפלות
היום שתקנו חז"ל בימי קדם מתיחדת
היא עם קונה. ויש אומרים: עומדת
היא על הפרק אשר חציו לה' וחציו
לאדם. תא שמע . . . תיקו.

זוכר אני את הכדים שפתחה בהם
רות זליג עת בואה לאקדמיה ומביט
אני עתה אל החביות שבהם סימה.
באה מארץ הדמים בעירום ובחוסר כל.
ועתה אורחה היא לכל דבר . . . אך
דבר קטן עוד חסר לה . . . היכלת

נתגלגל למקום תורה. לדאבוננו נכנס
בו על אם הדרך ניצוץ מסטרא אחרא.
בקי הוא במחסני "הזהב" ובדיני נשך
ותרבית . . . "ולפום חורפא שבשתא" . . .
אך כל ישראל יש להם חלק לעולם
הבא". שמואל נעשה למנהל המסחר של
ספר ה"זכרונות" הזה . . . והריהו
ה"חכים" לעשות בזה ובכסף.

עשרה קבים שיחה ירדו לעולם.
תשעה נטלו "האחיות" שלנו, שישנה
רייטמן ויהודית שוויין, ואחד כל העולם
כלו. מה מטיבות הן למלל חלקות. כל
הוויות שבעולם בין שתיהן תפסקנה רק
בשעת הלמודים. ומה לעשות? "עזה
כמות אהבה". הנה עד כה עוד לא
החליט חבר המורים מי ומי מציץ מן
החרכים" . . . כן רוזי דרזין הן "האח-
יות".

אמרו חז"ל . . . "לאו בכל יומא
מתרחש ניסא" ובכל זאת "גרטרוד"
פרל ל"ברכה" פרל נתהוה. שנוי השם
כנראה הביא לה גם ברכה, כי מבקרת
היא נכשו את ה"פיסטלוצי-פרובל"
קולדושי, ומגמתה להיות מורה לתינו-
קות . . . גם ברוכה תהיה.

"בצלם אלהים ברא את האדם", וזוהי
פמפר מאמינה בזה באמונה שלמה . . .
פשוטו כמשמעו. וגם זה מן ה"אני
מאמין" שלה. היא שמעה . . . בזמן מן
הזמנים . . . שצדיק גזור וה' מקים.
ולכן פלא הוא לה מדוע לא ימלאו בני
המחלקה אחרי צויה, הלא הנשיאה
היא מתרעמת היא עליהם . . . והם
במרים וקשי ערפם. כנראה . . . אין
הכבוד שווה בנוק המלכה.

אברהם קורעצקי נצל מצולות.
מסובב הוא על דלתי האקדמיה כעני
המהפך בחררה. ואמלי נתיסדה האק-
דמיה אלא בשבילו . . . דיינו.

אברהם יהושע העשיל טוורסקי בן
טובים. עליו אמרו כי למרות בקיאותו

לצחק . . . לצחק אותו הצחק הרחב והמלא . . . מלא לגימא.
 עיני מרים שניאורסאן מדברות וצור-
 חקות ומגידות "לחיים" לכל רואיה. או-
 הבת היא את "המלאכה" ושונאת
 את "הרבנות". מובן מאליה שמעולם
 לא התודעה "לרשות". לכן החזיקה
 מעמד של בעלת הבית בתוך מחלקת
 המסיימים. על פיה ישק "עמה".

דה כי אופטימיסט נצחי הנהו, שאף
 הרעה היותר גדולה לא תוכל לערער
 את בטחונו התמים בבני אדם. ולפי
 מים מתלקח בהן גם איה זוהר של אור
 הגנוז. ואז . . . עולם שאינו רואה
 ממשש בחושיו . . . תהלה לה' . . .
 אביו לא עשה לו כתונת פסים.

הבקר אור, ואני זה גמרתני.
 והנם לכם . . . דברים היוצאים
 מן הלב. יהי רעווא שיכנסו אל הלב.

מחיבוריהם של המסיימים (ליקוטים וקטעים)

את בנו. האסון ההוא השפיע כמובן
 לא רק על חינוכו של ישראל, אלא גם
 כן על חייו וחיי אמו. בכל זאת, לא
 הפריע שנוי זה את למודיו. לזמן קצר
 המשיך ישראל מאיר ללמד תחת השחי-
 גחתו של אחיו רב אהרן שהיה איש
 מופלג בתורה. אך תקותו הכי גדולה
 היתה ללמד בוילנה, העיר והאם ביש-
 ראל, במקום שאביו ז"ל למד וגם הי'
 נקבר שם. בקשתו נתמלאה. בוילנה
 הציע הרב ישראל גורדון שה"עלוי"
 הצעיר ילמד את בנו בעד שכר הגון.
 ישראל הסכים. במשך זמן ניתנה לו
 יעקב ברי"ט, ז"ל, ובאותו הזמן הוצעו
 הרשות להשתתף בשעוריו של הרב
 לפניו כמה משרות, אבל בגלל תנועת
 ההשכלה שאז התחילה להכנס אל תוך
 היהדות המסורתית, אי אפשר הי' לו
 לקבל. בוילנה גרו אז אדם הכהן לבני-
 סון, ומ. א. גינזבורג, שני מנהיגים
 ידועים של ה"השכלה", ומובן מאליה
 שעל ידי השפעתם היתה עיר זאת
 לאחד ממרכזי ההשכלה. החברה המקור-
 מית של תנועה זו שמעו על אודות
 כשרונותיו של אותו הבחור שהי' כבר
 מפורסם ומצוין בוילנה, והשתדלו

ה"חפץ חיים" והשפעתו
 מאת איטה טריווים
 בשנת תקצ"ח נולד אור חדש, תקוה
 חדשה וכוכב נצחי של מורה-דרך
 העתיד לעורר רבים מאלו שאבדה להם
 תפיסתם החזקה בשביל חוקי הית"ש
 והיו טובעים לאט לאט בתוך עמקי ים
 של התבוללות.
 אותו הניצוץ הקדוש המוכשר
 להיות לגדול בישראל ולאישיות נמ-
 רצת היה ישראל מאיר כהן הידוע
 בשמו הספרותי בתור "חפץ חיים". הוא
 נולד בז'יטל בפולניה לרב אריה זאב
 כהן ולרעייתו דוכרשה, לאנשים עניים
 במובן החמרי, אבל השמחים בחלקם
 ובאפשרותם ללמוד ולקיים מצוות
 התורה.

כבר בשחר חייו הכירו בו את כשרו-
 נו הגדול. בן ארבע שנים, והוריו של
 ישראל הקטן שלחוהו ל"חדר", ובזמן
 קצר הוא עלה על כל חבריו בני גילו.
 על כן החליט אביו ללמד את בנו
 המצויין בעצמו. אבל לא ארכה הוראה
 זו זמן רב. אביו ר' אריה זאב נפטר
 רק ארבעה שנים אחר שהתחיל ללמד

Best Article in Annual!

אין לנו ידיעה מפורטת על מוסדות הנוכחיים של יהודי אמריקה עד התחלת המאה השמונה-עשרה. אעפ"י שישבו יהודים בארץ זו מאמצע המאה השבע-עשרה, מספרם לא היה גדול, ולא גרו בתור קבוץ מיוחד אלא מפוזרים בערים שונות.

במאה הי"ט נתרבו בתי-ספר כללים בכל הארץ, וגם היהודים שלחו את בניהם אל בתי-ספר אלו, והחינוך הדתי היה ברובו בידי מורים פרטיים. בכל זאת היו יהודים ששלחו את בניהם לבתי ספר העבריים בכל יום ויום עד אמצע המאה שעברה. אחדים מהם היו בני-יורק, בבוסטון, בשיקגו, באלאבאני, בסנינגט, ובבאלטימור.

בשנת 1848, נתיסד בית-ספר יהודי, די-כל-יומי, הראשון במינו, בפילאדלפיה. בית-ספר זה נראה הכי טוב בעיר, ולכן נתנו למסיימים מטעם הממשלה זכות להכנס אל בית-ספר כללי בלי בחינה. אחרי שלוש שנה נעשה בית-הספר הכללי והרשמי לגורם יותר חזק מלהתחרה בו. מפני גידול הקהילות נעשה בית הספר שוב לחלק חשוב בחיי בית הכנסת. עברית נעשה לנושא חשוב בלימודים. המכשול הכי גדול להתפתחות בית ספר אלו היה חוסר של מורים מומחים.

ע"י השפעתה של תנועות המתקנים וההשכלה הכללית של אותם הרבנים לבשו בתי-ספר אלו צורה חדשה. למור די עברית לא תפשו מקום גבוה כמו לפני, והנושאים החשובים היו "בייבל" היסטוריה ו"אתיקה יהודית". "המנהגים" החדשים המעיטו את מספר שעות הלימוד, עד שברוב בתי-ספר למדו רק ביום הראשון. אעפ"י ששיטת הלימוד בת"ת וב"חדר" הישן לא היתה מתקדמת ביותר בכל זאת עולה תוצאתם על כל

השיטות של היום.

בית הספר הכי מפורסם היום הוא בית הספר העברי שלומדים בו כל השבוע. בניו יורק יש יותר משלש מאות בתי-ספר כאלה, שמלמדים משלש עד חמש פעמים בשבוע. לימודיהם מושפעים מרעיון הדתי-לאומי, ומאורגנים על פי שיטה מודרנית-אמריקאית. סדר הלימודים כולל לא רק את לימוד השפה העברית, אלא גם חורמש, לקוטי רש"י ותלמוד, חגיגת חגים, דינים ומנהגים, תפילה והסתוריה.

אף על פי שיש בתי-ספר של כל המינים, נודע לנו שהרבה הורים אינם שולחים את בניהם לבית ספר עברי כלל. אחדים שולחים אותם בשביל זמן כל כך קצר, ולעתים קרובות עוזבים את בית הספר טרם שלמדו איך לקרא עברית כהוגן. יהודים נאמנים שואפים לשנות את הדבר הנורא הזה, ומדגישים שבתי-ספר כאלה אינם מוכשרים לחנך את הצעירים בעד חיים עבריים. בתי-ספר, קהילות, ומרכזים יהודיים משתדלים להנער יתארגן לאגודות, אמנם פתרון שלם לבעיה זו הוא אך ורק בית הספר העברי, הכל-יומי, המצרף את לימודי קודש עם לימודי החול באופן מצליח.

במשך עשרים השנים האחרונות, התחילו להשתתף בחינוך העברי גם ילידי אמריקה. אף על פי ש"מדגישים" עכשיו את הלימוד העברי ואעפ"י שאנו הולכים וגדלים במרצנו, בכל זאת עוד רחוקה הדרך להגיע למטרותנו. ועל כן צריכים אנחנו לעבוד בכל כוחנו כדי להגשים את שאיפתנו. ארצנו קולטת זה עתה את שארית ישראל בגולה, ואנו מקוים ומתפללים שניצוץ של אהבת ישראל יבער בלב כל נער ונערה, ויורסיף להאיר על דרכנו המוליך אל עתיד יותר רחב ובהיר.

הגירת היהודים לאמריקה

מאת רות זליג

1848. באותו הזמן היו כבר 15,000 יהודים באמריקה.

יש הבדל בין ההגירה השניה ובין אותה שקדמה לה. הסיבה להגירה החדשה הייתה קצת אחרת. אחרי המרד נגד ממשלת גרמניה בשנת 1848, הורע מצבם הכלכלי והחברתי במאד. עוני ודלות הציקו את העם באותה הארץ. או באו יהודים גרמנים בקבוצות גדולות, ולא כמו הספרדים. החיים באמריקה היו יותר קשים בשבילם. הם היו צריכים לחזור על הפתחים כדי להתפרנס כראוי. הם עבדו בכל כוחם, ואחרי זמן הם התעשרו לאט-לאט. הם היו ידועים באמריקה על הנדבות שלהם. הם בנו בתי חולים, ובתי יתומים ומיסדות חשובים. העליה ההיא התמעטה משנת 1865 כאשר המצב בגרמניה הוטב קצת.

ההגירה השלישית באה על ידי החוקים האכזרים שברוסיה בשנת 1881. אבל זאת לא היתה הסיבה היחידה. הם גם עזבו את רוסיה כי לא היתה הזדמנות לכלכלה בשבילם וגם כדי לנוס מפרעות. היו ביניהם עשירים, וגם עניים, תלמידי חכמים ובעלי מלאכה. היהודים האלו היו ציונים, חרדים או סוציאליסטים. ההגירה החדשה התרכזה בראשונה בניו יורק. ומשם הם התפזרו למקומות אחרים אשר שם היתה האפשרות להתפרנס. רבים מהם עבדו על מכונות תפירה בבתי חרושת ידועים ביניהם סידי הימן, ודוד דובינסקי. שאירגנו את הפועלים. חוץ מזה הם הוסיפו הרבה גם לאמנות ולמדע וגם לחיים הצבוריים. אנחנו נזכר אותם בעד השפעתם על הלשון האידית ועל ספרותה. הם גם יצרו את העתונות ואת התאטרונים האידיים.

במשך העליות האלה התישבו העו-

גלויה של אמריקה חשובה מאד בהסטוריה של היהודים. אעפ"י שאין חזו היהודים אשר חיים היום אינו גדול מאד, יכול להיות שאפילו אותה שארית של אחינו לא היתה בוציאות. אלמלא מצא קולומבוס את הארץ הזאת. נושא מענין הוא לדעת אם היה דים השתתפו בגלויה ובבנינה של ארץ זו. לכן נפנה לשנת 1492 לראות את גורלם של היהודים בספרד.

ידוע שעל ידי השפעתם של יהודים (או "אנוסים") אחדים קבל קולומבוס את הרשות לנסוע לאמריקה, או כמו שחשבו אז לארצות הודו. אפילו בספינה ליוו אותו יהודים אחדים. בין אותם היהודים היה לואיס די תוריס. הוא היה הראשון לרדת על אדמת העולם החדש.

מאותו הזמן התישבו משפחות אחדות של יהודים באמריקה זו אחרי זו, וזאת נקראת ההגירה הראשונה. המגרים האלה היו יהודים מספרד. הספרדים חפצו לנוס מן האכזריות של האינקוויזיציה הספרדית. בתחילה לא היה זה קל בשבילם כי הם לא יכלו להיות כמו יהודים לפי דתם. אבל אחרי זמן כאשר ההולנדים באו ובנו עירות קטנות הוקל מצבם. כאשר עשרה אנשים באו לעיר אחת הם בנו בית כנסת, ולפעמים גם בית ספר כדי לחנך את הידדים. הם לא היו כל כך עניים כמו הגרמנים אשר באו בזמן יור מאוחר. אלא הם היו הסוחרים העשירים. הם הביאו מסחר מצליח עמם. הם מפורסמים ביניהם היו יעקב ריי ברה, אהרן לופץ, היימן לוי, ואחרים. רבים מהם נחלמו "במלחמת המהפכה", וככה נמשכה העליה הזאת עד שנת

לים, ויסדו בארצם החדשה בתי-
כנסיות, בתי יתומים, בתי חולים, ואר-
גונים שונים להרביץ תרבות יהודית
בכל הארץ. בזמננו אינם מתקראים
היהודים על פי המדינה שעזבו אלא
כולם נעשו כמעט קהילה אחת, הקהי-
לה היהודית של אמריקה.

"העליית"

מאת מרים שניאורסאן

בזמננו תופס החלוצי מקום בראש
תחית עמי ובנין ארצנו. ראשית עלייתו
לארץ ויצירה של חיים קיבוציים למען
"כבוש הארץ" ו"כבוש העבודה" הם
פרקים היסטוריים בהתישבות החדשה
בארץ ישראל.

העליה הראשונה היתה של ה"בני-
ל"ואים. אחרי מותו של אלכסנדר,
קיסרה של רוסיה, התחילו הרוסים
לעשות פרעות ביהודים. כאשר היה-
רים לא יכלו לסבול את הרדיפות האלה
החליטו לברוח מרוסיה ולעלות ארצה
ישראל.

בשנת תרמ"ב החליטו כשלושים
תלמידי מכללות רוסיות לעזוב את ארץ
מולדתם ולהתישב בארץ ישראל. הם
כינו את חברתם בשם "ביל"ו, שראשי
תיבות שלהם מורים על הפסוק בישעיה'
(ב' ה'): "בית יעקב לכו ונלכה".

הם הגיעו לחיפה, הלכו משם אל
"מקוה ישראל" והשפיעו על פקידו של
בית הספר החקלאי לתת להם עבודה.
אבל בזמן קצר פרץ ריב בין השומרים
ובין הבידואים. אז יצאו הבידואים
ויסדו את המושבה הראשונה בשם
"ראשון לציון".

מספרם עלה כי עולים חדשים נס-
פח אליהם, והם עבדו בכמה מקומות,
מצבם הורע מיום ליום עד שקם מנהל
ביניהם שקנה קרקע אשר עליה יסדו
בשנת תרמ"ד את המושבה "גדרה".
אבל לא היתה הכשרה מספיקה לחלו-

צים אלו, והיו צריכים ללמוד את החק-
לאות ע"י נסיון וקושיים. הם לא נתנו
עבודה אל ערבים. סיסמתם היתה
"עבודה עצמית". במשך שנים מספר
עשו חיל בעבודתם ומהם שנתעשרו,
הם עזבו את האידיאל של חלוציות
והשתמשו בראשונה בפועלים יהודים
ואחרי כן נטו לצד הקיצון וגם שכרו
ערבים. אותם החלוצים הראשונים
הצליחו ליצור קבוץ ברוח של "עבו-
דה עצמית". אבל אנו צריכים לזכור
שאותה העליה היתה דבר חדש.

העליה השניה התחילה בסוף שנת
תרס"ד. העליה השניה היתה יותר
מאורגנת מן הראשונה. החלוצים שא-
פו יותר לחיים המשותפים של הקבוצה.
אחד ממנהיגיהם היה א. ד. גאדון
שהאמין בדתיות של "עבודה". לחלו-
צים של העליה השנית היתה ההודמ-
נות להראות את הצטיינותם בחיים
קבוציים כאשר ה"פיקא" נתנה להם
אדמה בסדירה שהיתה מכלכלת אותם
בצמצום ובגרעון כסף. למרות המשכו-
רת הנמוכה ששלמו לערבים, הוכיחו
החלוצים במשך שנה שיכולים לבנות
את הארץ על ידי עבודה עצמית ומשור-
תפת. כאשר הם השיבו את החקלאה
ל"פיקא" בלי שום גרעון כסף, הצליחו
של הקיבוץ נתקבלה.

קדושת השבת

מאת אברהם קארצקי

... חגיגת השבת ביום השביעי

מגידה לכל העולם על ע"ד: "אני רא-
שון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים".
הילכך נאמר במעשה בראשית שהשבת
הוא אות בין ד' ובין בני ישראל. יום
השבת מדגיש גם כן את חשיבותו של
האדם בעולם. בעשרת הדברות שנשנו
בספר דברים נאמר שהשבת הוא זכר
ליציאת מצרים. כשאנחנו עובדים יום
אחד בשבוע מעידים על חרות
משעבוד.

של אצילים, בעלי אחוזות גדולות, ושל אכרים עניים. יהודי פולניה הצליחו לפתח מרכז רוחני ושלטון עצמי על ידי "ועד ארבע הארצות" שהיה למופת של חיים צבוריים בגלות.

פירושו של רש"י

מאת יוסף קירשנבויים

רש"י חיבר פירוש על התורה וגם על התלמוד הבבלי שידועים בשם "קונטרס". ביאורו על התלמוד נמצא רק על שלשים מסכתות שלמות ושני הפרקים הראשונים של מסכת ב"ב, ומשם והלאה משתמשים בפירושו של הרשב"ם. יש אומרים שגם ביאור רש"י על מסכת תענית לא ממנו הוא. פירושו של רש"י מצטיין בפשטותו ובצחות לשונו. אי אפשר לתלמוד חומש או גמרא בלי רש"י. אין בפירושו אפילו מלה אחת שהיא יתרה, והכל נכתב בקיצור נמרץ. רבים באו אחריו וניסו לכתוב פירושים חדשים, אבל לא הצליחו להתחרה בגאון המפרשים, רבי שלמה יצחקי...

המוסר באגדה שלמדתי

מאת יהודית שבין

חפץ ד' לברא אדם בדמות מלאכי השרת. התקנאו בו מלאכי השרת לפיכך נמלך הקב"ה במלאכי השרת ואמר: נעשה אדם בצלמנו: אדם גדול צריך לשאול לפעמים את הקטן ממנו.

חכמתו של אדם הראשון

ד' אמר למלאכי השרת: נעשה אדם. שאלו אותו מה טיבו? אמר להם: האדם שאני חפץ לברא, חכמתו תהא מרובה משלכם. והקב"ה הוכיח להם כי הצדק אתו.

האדם עולה בחכמתו ובמעלותיו על מלאכי השרת, כי הלא נברא בצלם אלקים. אבל, אם הוא סר מדרך התורה והמצוה דומה הוא לחיות היער.

אין אנו יכולים למצא אצל עם אחר של הימים הקדמונים רעיון יותר נעלה המקדיש יום אחד בשבוע לא רק למנוחה אלא בעיקר להתרוממות הנפש, ל"נשמה יתרה".

היונים ובראשם אנטיוכוס אפיפנוס חפצו להכרית את השבת מחיי היהודים. אך העברים מסרו את נפשם בעד קדוש השם וקדוש השבת. מספרותנו יכולים להוכיח איך יקרה היתה השבת לעם ישראל. השבת היתה ליסוד הדתי הכי חשוב, והפיצה אור ונחמה לעם נלחץ ונרדף. השבת החיה את רוח האומה לקוות על ביאת "אחרית הימים".

גם היום ממשיכים יהודים הנאמנים לדתם ולירושלתם הנשגבה לשמור את יום השבת בכל פרטיה ודקדוקיה למרות כל קשיים חמריים.

המקובלים והחסידים הכניסו את השבת בשמירת חג השבת ע"י "רזא דשבת" ומיסתורין שלהם.

בארץ ישראל החדשה שואפים לחזק את השבת בחיים הלאומיים של הישוב, כי השבת הציגה ומציגה את עם ישראל כמליון...

התישבותם של היהודים בפולניה

מאת שמואל רבינוביץ

... התישבותם הראשונה של היהודים בפולניה מכוסה בערפלי האגדה. יש השערות שהיהודים באו לפולניה בזמן שרובם של הפולנים היו עוד עובדי עבודה זרה. אגדה אחת מספרת שאצילי פולניה המליכו יהודי אחד למשול על ארצם. אך מלכותו לא ארכה יותר מיום אחד.

רדיפות נוסעי הצלב גרמו הגירה גדולה אל ארץ פולניה כי המלכים הפולנים הזמינו את הנרדפים להתישב בארצם. הם הבטיחו להם זכויות מיוחדות כדי "לכנות ערים" באותה ארץ

מנהגו של עולם

כל אשר ראה האדם במעשי ברא-
שית, חשב שנגזרה עליו מן השמים.
אחרי-כן הכיר שזה מנהגו של עולם.
שמח האדם והודה לה' על הסדר הטוב
שיש בבריאה.

כשאנו מתבוננים היטב בסדר
העולם ובחוקי הטבע צריכים אנו
לאמר בכל עת ובכל שעה: "מה
רבו מעשיך ד' כלם בחכמה עשית..."

קין והבל

קין אמר לאחיו הבל: נחלק את העו-
לם, הבל לקח את הצאן, וקין לקח את
האדמה והסכימו שלא תהיינה שום
טענות להבא. אבל אחר זמן קצר, הת-
חילו לריב ביניהם. לבסוף הרג קין את
הבל. קין חפץ לברוח, אבל אמר לו ד':
קין אתה יכול לברוח מפני אביך ואמך
אבל לא מפני.

הקנאה מביאה לידי שנאה והשנאה
לשפיכת דמים. ויפה אמרו חכמינו:
הקנאה מוציאה את האדם מן העולם.

נח ובני דורו

ד' העיד בדור המבול שיעשו תשוב-
ה. אבל לא עשו תשובה. אמר ד' לנח:
עשה לך תבה. נח נטע ארזים ואחרי-כן
כרת אותם לקורות ולקרשים. שאלו
אותו אנשי דור המבול מה הוא עושה?
והוא הזהיר אותם שיעשו תשובה, ואם
לא יביא ד' מבול וישחית את כל
הארץ.

זאת היא אחת ממדותיו של השם
יתברך. הקב"ה מאריך אפו גם לרשעים
ומחכה עד שיעשו תשובה.

אברהם מכיר את בוראו

כאשר אברהם היה בן שלש שנים
חשב בלבו: מי זה ברא את השמים, את
הארץ? ראה את השמש וחשב שהשמש
ברא את כל אלה. התפלל אברהם לש-
מש. בא השמש לפנות ערב והלבנה
זרחה. בראותו את הלבנה והכוכבים,
התפלל ללבנה. בבקר שקעה הלבנה
והשמש זרחה. אמר: אין להם כח לברא
את כל אלה. יש רק אל אחד שברא את
כלם. לא אתפלל ולא אשתחוה להם.
העולם ומלואו מעידים על הבורא
שהוא יחיד ואין דומה לו.

הכנסת אורחים

יום אחד בא עני זקן לביתו של
אברהם. העני היה עיף ורעב. הוא הלך
כל היום בדרך, ולא אכל כלום. התעסק
אתו אברהם, וערך לפניו משתה. העני
אכל ושתה. אחר הסעודה, אמר לו אב-
רהם לברך את השם. אבל העני היה
עובד אלילים ואמר: אני מברך רק לא-
לילי, ולא לאלוקיך. כעס אברהם וגרש
את העני מביתו. אחרי כן התחרט אב-
רהם. הוא רץ אחרי העני, ובקש ממנו
שישוב לביתו. אברהם חפץ כי כל
האנשים יכירו את הבורא, וילמדו
לדעת את השם. הוא נוכח כי דברי
חכמים בנחת נשמעים.